
Serra-Vives-Cartagena: arquitectura urbana

1995

Publicado en: AB Arquitectes de Barcelona, nº 49, Colegio de Arquitectos de Cataluña, Barcelona, octubre 1995.

— Una altra utopia que ens urgeix cada vegada més és que l'arquitectura que va constituint una població també tingui qualitat urbana, amb virtuts; que produeixi -com a mínim- una ciutat decent (malgrat que els nostres desitjos van més enllà, o no?). Això no està resolt ni es pot donar per suposat, no es automàtic. Una edificació notable, esplèndida en si mateixa, no porta necessàriament també a un conjunt excel·lent, meravellós per juxtaposició. I encara que ho fos, les construccions colindants i les relacions establertes en un bon principi poden variar, deixant doncs la imatge general en suspens. Exemples els que es vulguin, des de l'Anella Olímpica fins la Casa Batlló, amb un veí que va realitzar una remonta de dos pisos més.

Pel que es veu, els forts vents contextualistes que ja fa temps que bufen, no han estat suficients per arribar a bon port, i si es passen de rosca fins i tot poden fer naufragar la fràgil barqueta de l'arquitectura en la qual estem tots ficats.

Així les coses, està clar que fa falta trobar quelcom que ens doni un respir, i precisament les investigacions arquitectòniques i urbanístiques de l'equip Serra-Vives-Cartagena ens arriben com una botella d'oxigen.

— "Bé, per començar dir que fa un pilot d'anys que patíem per fer de la pràctica urbanística una cosa eficaç, operativa. Hem fet bastants plans parcials i especials, però sempre amb la consciència que la ciutat se'ns escapava de les mans. Per més que vulguéssim predeterminar un ordre, vistes les conseqüències, era inútil. Al planejament convencional se li esmunyia el producte. Per exemple, un pla parcial rodó pot quedar neutralitzat en la seva realització, a través dels projectes de diferents arquitectes que van interpretant-lo. Normalment es redueix només a ser un document per garantir accessibilitats, unes certes connectivitats, distribucions d'usos més o menys compatibles amb el que existeix, però el paisatge resultant de tot allò pot ser bastant avorrit. Pensàvem doncs com es podria arribar a un altre nivell en la creació de la ciutat, començant per aquí les nostres temptatives per a una nova sintaxi urbana.

Llavors, poc a poc, vam anar com descobrint que això estava relacionat amb l'escala, i que la previsió de la forma de la ciutat s'havia de fer sempre dintre d'unes determinades mides. Aleshores vam començar a expressar la nostra desconfiança respecte al planejament físic que vol anar més enllà d'una certa escala; veient que aquesta té molt a veure amb la capacitat d'execució dels operadors concrets, locals, privats i/o públics. La nostra investigació, doncs, es va a anar centrant a saber per a cada cas quines eren les mides màximes dintre de les quals es podia controlar físicament i espaiament quelcom més que un edifici solt.

Surt així la definició d'una peça bàsica, com un *teixit intermedi*, a mig camí del projecte arquitectònic i el planejament. Una mena de "frase urbana", funcionalment híbrida, en la qual se substitueix l'escala tradicional i casual del parcel·lari per l'escala de la geometria. Amb això podem imaginar un paisatge *urbà* nou, suma de projectes de ciutat a *escala intermèdia*, entre la ciutat massa reduïda dels projectes solitaris, inaptes per inferir-ne estructura urbana i aquelles escales globalistes que encotillen totes les formes urbanes en una simple gegantina més enllà del temps que li és propi."

— Aquesta "frase urbana mínima" en l'urbanisme fins i tot és comparable amb l'històric *Existenzminimum*, la "necessitat mínima d'existència" en l'arquitectura! I no només pel seu poder generador... Però, a més a més, vosaltres ja ho heu pogut posar en pràctica; no s'ha quedat en un somni teòric: rastrejable al centre empresarial "Nodus-Barberà", prototípic al centre multifuncional "Can Mulà", depurat al front marítim del Poble Nou, i als marges de la C-245 de Sant Boi, d'aquest mateix any 1995.

— "Efectivament, és urbanisme fet quasi bé amb els instruments propis de l'arquitecte, habitualment en una mida en l'interval 2-6 hectàrees, a on si hi poses una energia tremenda, molta gestió i tens un relatiu control de la totalitat dels elements es pot crear un espai urbà obert, interessant, amb tensió en les formes i escales, amb complexitat en el paisatge i la urbanització, amb diversitat en els materials i usos.

Però cal descobrir -sentir- en cada cas l'escala màxima que pot abastar cada operador, per fer més que un edifici independent, sempre sense ultrapassar el límit que portaria que s'escapés tot de les mans."

— De fet, del que estem parlant fins ara és d'un límit, entre objectes projectats, entre productes que es veuen com a edificis (més o menys grans), o com a ciutats (més o menys petites). Fins i tot són mirades intercanviables, podent-se contemplar un edifici com si fos una ciutat (Josef Frank) i una ciutat com si fos un edifici (Hans Hollein). Àra bé, entorn a un segon límit del qual es podria parlar, el que escindeix la ciutat de la no-ciutat, suposo que també tindreu quelcom a dir...

— "Home, la idea més important és que ens hem d'acostumar a la ciutat difosa, entendre-la, amb la consciència que no es pot llegir la ciutat en els seus creixements dispersos amb el cap amb el qual analitzem la ciutat compacta i harmònica. I cal remodelar el nostre cervell, si fos necessari, per entendre-ho. Hem de ser capaços de veure nous ordres, d'acord amb unes noves pautes que són aquests nous paisatges. I ens hem d'alliberar de prejudicis, perquè identifiquem la ciutat com un tot organitzat, però l'espai ja no tindrà aquella harmonia; serà una altra cosa, fins i tot més ric, potser.

Això no vol dir que tot s'hi val, seria un gran error que ja vam sofrir. El que succeeix és que hem de superar les dificultats sintàctiques que ens porten inicialment els nous tipus edificatoris, grans

superfícies comercials, autopistes, i aprendre a repensar-los, buscant per a ells formes de relació i articulació, que no els deixi com a coses soltes."

— Quelcom que es resoldria també amb l'aplicació del vostre concepte de la "frase urbana mínima".

— "Exacte... no fer-hi edificis independents, sinó anar a unes peces una mica més grans, articulades, amb un cert potencial per suggerir-hi ordres i formes de creixement a la perifèria, capaç d'entendre la seva manera de fer-se en el moment en què la ciutat sabés llegir les directrius que s'indiquen.

I sobre aquesta recerca de noves formes de sintaxi urbana, cal dir que es convenient i conseqüent amb l'origen del fet urbà, ja que, per una banda la ciutat és estructura, xarxa de vincles; hi ha ciutat perquè vivim en societat, la interacció social ens defineix. Però la incapacitat associativa és condició freqüent de la nova arquitectura."

— És la nostra herència del projecte inacabat del Moviment Modern...

— "Precisament: cal continuar des d'aquest punt que va quedar més feble. Ocasionalment els mestres de l'arquitectura moderna han estat sensibles a la relativa incompatibilitat sintàctica dels prototipus singulars assajats aquest segle i han elaborat també conjectures diverses referents a la mínima estructura morfològica pròpia de la ciutat moderna. El Moviment Modern va saber fer noves tipologies, un discurs estilístic nou, una manera correcta d'aplicar els nous sistemes constructius... però no va resoldre de forma definitiva les sintaxis a través de les quals els edificis que ell suggeria podien fer la nova ciutat; o només ho van fer de manera molt senzilla i elemental. Llavors, ens semblava que podíem dedicar-nos a estudiar noves formes de sintaxi modernes, però a l'escala que té sentit: és evident que amb aquest discurs no es pot plantejar un pla general, però sí una sèrie d'operacions, com condensadors urbanístics -per dir-ho així- en punts estratègics de les poblacions, que redescobreixen el que és ciutat: vincle, teixit, sintaxi. Així és com van sortir alguns dels últims projectes nostres."

— No obstant, no sou el que es diu un equip d'urbanistes, i ningú de vosaltres tres es dedica exclusivament a l'urbanisme, ja que feu tot tipus de projectes: des de cadires fins a edificis aïllats, passant per interiors i reformes (i planejament, clar). O sigui que tornem a tocar un tercer límit, el que separaria l'arquitectura de l'urbanisme, com a disciplines o com a punts de vista des dels quals treballar, també intercanviables entre si.

— "Sí, si, nosaltres -que fem urbanisme- també fem arquitectura, perquè ens sentim molt arquitectes. En això treballem bastant d'acord; en tot, en la teoria i en la pràctica, compartint els discursos, parlant les coses, quelcom que enriqueix l'estudi. Però ens agrada reflexionar sobre totes les escales. Volem saltar constantment de l'escala grossa a la petita, i viceversa. El problema dels

urbanistes és que a vegades només veuen l'escala gran, però es bo passar d'una a l'altra, i pensem que han d'estar absolutament barrejades. No obstant, per formació, no podem deixar de pensar en la ciutat com a tema més important, i veiem (com molts altres) que convé parlar en termes de ciutat: és el que més ens preocupa."

—Límits... límits imprecissos a descobrir, a arribar, en els quals viure. No hem fet altra cosa que parlar de límits; virtuals, sí, o no tant; o sí, i per això més interessants, però límits al cap i a la fi. Sabeu el que comporten?

Alberto T. Estévez
arquitecte